

IZHODIŠČA ZA POSODOBITEV STATUSA IN IZBOLJŠANJE POLOŽAJA SAMOZAPOSLENIH V KULTURI

Spodaj navajamo izhodišča posameznih članov skupine oziroma organizacij, o katerih sicer nismo dosegli soglasja, so se pa večkrat pojavljala med razpravo. Menimo, da bi bilo smiselno, da ministrstvo o njih razmisli ter jih v sklopu javne razprave predebatira s strokovno javnostjo.

(1) Premisliti o uskladitvi poklicev s standardno klasifikacijo dejavnosti (tudi Ajpes) in s seznamom poklicev v javnem sektorju (na ta način se vzpostavlja primerljivost med samozaposlenimi in zaposlenimi, kot narekuje novela ZUJIKa in kot že vrsto let zahteva Nacionalni program za kulturo). Ministrstvo naj prouči in primerja seznam poklicev z možnostjo pridobitve statusa s seznamami poklicev (šiframi dejavnosti in sorodnim poimenovanjem), kot jih imajo in razumejo različne službe slovenske države; FURS, ministrstvi za Delo DSZ in za Izobraževanje ZŠŠ, seveda pa tudi pristojne službe EU.

Asociacija pri tem opozarja, da nekateri poklici znotraj javnega sektorja ne obstajajo, zato ta preslikava ni v celoti mogoča in smiselna.

(2) Za lažjo preglednost naj ministrstvo razmisli tudi o klasifikaciji poklicev po področjih.

(3) Ministrstvo naj razmisli o uvedbi karierne dinamike za samozaposlene v kulturi in o drsnem statusu pri cenzusu (vračanje zgolj tolikšne količine prispevkov, kolikor se jih preseže), oz. individualnem statusu. Na tak način bi lahko po eni strani upoštevali diverzifikacijo karierne poti mladega umetnika, umetnika na vrhuncu ter starejšega ustvarjalca, hkrati pa omogočili, da bi bil status stimulativen.

(4) Ministrstvo naj uvede možnost napredovanja, kot je to urejeno za poklice v javnem sektorju po sistemu pripravnik/vajenec, pomočnik, specialist/mojster, ekspert in/ali virtuoz. Skladno z napredovanjem se samozaposlenemu lahko zviša cenzus, oz. višina prispevkov.

(5) Ministrstvo naj samozaposlenim, ki presežejo cenzus, omogoči (ali jih obveže), da si doplačujejo prispevke do 90% ali 120% (skladno z njihovim prihodkom), namesto da jim ob preseganju cenzusa pravico odvzame.

Alternativni predlog je, naj se cenzus dvigne na 50.000 eur.

Cenzus naj vključuje drugi bruto, saj samozaposleni plačujejo dajatve tudi iz naslova delodajalca (primer: 31 plačni razred bruto = cca 20.000 €, bruto bruto = 28.000 €).

(6) Ministrstvo naj razmisli o spodbudah za vrhunske umetnike, npr. o višjem znesku prispevkov, če je samozaposleni ocenjen kot vrhunski.. Predlog: vrhunski umetnik je tisti, ki pri ocenjevanju komisije od možnih 100 točk doseže 90 točk ali več. Pri tem bi se plačilo prispevkov tistih, ki dosežejo prag, seveda ohranilo v zdajšnji višini.

(7) Ministrstvo naj razmisli o različnem ocenjevanju podpornih in umetniških poklicev. Tako bo ocenjevanje lažje in bolj logično - nagrade, kritike, itd.

V Asociaciji podajamo ločeno mnenje, da kakršnakoli delitev na avtorske in neavtorske oziroma ustvarjalne/podporne poklice ni ne smiselna, ne mogoča. Po eni strani bi se ustvarila velika zmede okoli vprašanja kaj je avtorsko delo, po drugi pa bi bil to korak v napačno smer razumevanja sodobnega ustvarjanja, ki je samo po sebi v večini primeri kolektivno in ne individualno. Menimo da bi se težave pri ocenjevanju poklicev, ki so skriti v kolektivno delo (denimo korepetitor itn.) lahko rešili tako, da pri medijskih objavah in nagradah štejejo nagrade, ki so jih dosegli vidnejši poklici oziroma delo samo. Tovrstni delitvi nasprotujemo tudi zaradi tendenc po zmanjševanju stroškov za samozaposlene in ker obstaja realen strah, da bi ob takšni delitvi t.i. Podpornim poklicem odvzeli možnost plačila prispevkov. To bi lahko vodilo v zmanjševanja samozaposlenih in resno osiromašenje če ne celo uničenje določenih polji ustvarjanja, ki lahko delujejo zgolj kolektivno ob prisotnosti vseh poklicev.

(8) Za mlade umetnike, ki prvič zaprosijo za pravico do plačila prispevkov v roku dveh let po zaključenem študiju, naj bodo pogoji prilagojeni in drugačni. Predlog: dokazilo o končanem študiju, priporočilo stanovskega združenja in dve strokovni mnenji, pri čemer eno mnenje lahko nadomesti ena nagrada.

Asociacija pri tem opozarja, da mladi danes niso zgolj tisti, ki so šele končali šolanje, ampak bi bilo potrebno lažje kriterije uvesti za vse, ki v status vstopijo prvič, tudi če to naredijo kasneje (možnost kasnejše specifikacije v poklic, kar je v skladu z načeli vseživljenjskega učenja in medsektorskega povezovanja, ki ga zagovarja vlada RS).

(9) Za tiste, ki so dosegli možnost starostne upokojitve, a ne izpolnjujejo pogoja polne delovne dobe, bi morali omogočiti, da s prošnjo pridobijo pravico do plačila prispevkov do izpolnitve pogoja polne delovne dobe.

(10) Zavzemamo se tudi za davčno olajšavo pri nakupu ali sponzorstvu umetniških del. Pri tem pa je potrebno zagotoviti, da se pravica do prispevkov ne prelije v korist naročnikov (delodajalcev), ampak ostane le upravičencu. V nasprotnem primeru gre za nedovoljeno oz. prikrito državno pomoč.

(11) Pozivamo k upoštevanja določila ZUJIK-a, kjer mora MK zagotavljati plačilo računovodstva s strani MK. Prav tako bi bilo smiselno razmisliti o učinkovitem servisu za samozaposlene.

(12) Predlagamo intenzivno medsektorsko delovanje MK, kjer bi poskrbeli za vključevanje samozaposlenih oziroma njihovih dejavnosti v razpisne dokumentacije drugih ministerstev (šolstvo, zdravstvo, znanost itn.)

(13) Štipendije za samozaposlene bi morale biti dostopne za vse, ne zgolj mlade.

(14) Potrebno je razmisliti o potrebah samozaposlenih po ateljejih, rezidencah in ostalih kreativnih prostorih. Iz vprašalnikov, ki jih je pripravila Asociacija je jasno, kateri poklici kažejo potrebo na tem področju (seveda tudi drugi).

(15) Predlagamo sistematično odpiranje javnih institucij za sodelovanje z samozaposlenimi, ki ne bo zgolj načelno, temveč programsko.

(16) Premislek o plačilu bolniške odsotnosti za obdobje, daljše od treh delovnih dni.

(17) Nadomestilo za čas brezposlenosti.

(18) Lažje prehajanje iz statusa samozaposlenega v status brezposelnega in nazaj.

(19)

Sprememba 8. Člena uredbe:

(5) Ne glede na tretji odstavek tega člena se samozaposlenemu v kulturi, ki je dosegel starost najmanj 55 let in mu je bila priznana pravica do plačila prispevkov iz državnega proračuna v skupnem trajanju najmanj 20 let, pri čemer se v to obdobje všteta tudi čas zaposlitve v javnih zavodih s področja kulture **ali obdobja brez možnosti aktivnega delovanja (nezmožnost pridobivanja in vzpostavljanja novih referenc zaradi prekinjene dobe oz. mirovanja zaradi bolniške ali porodniške dobe)**, prizna pravica do plačila prispevkov za socialno varnost vse do izpolnitve pogojev za pridobitev pravice do starostne pokojnine.

Prav tako naj se ob podaljševanju pravice do prispevkov podaljša obdobje (iz 5 let) glede na objektivne okoliščine (porodniški dopust in obdobje po porodniškem dopustu, ko se nazaj uveljavlja in išče naročnike; daljša bolezen in obdobje po bolezni,...).

Obrazložitev:

Iz uredbe je razvidno, da je samozaposleni na področju kulture po skupno 20 letih prepoznan kot pomemben člen slovenske kulture brez predložitve dokazov o upravičenosti

do priznavanja pravic do plačila prispevkov. Ta skupna doba je lahko tudi prekinjena, zaradi obdobja bolniškega ali porodniškega mirovanja statusa, ko samozaposleni ni sposoben aktivno delovati in je za daljše obdobje njegovo pojavljanje manj vidno. Po tem obdobju mirovanja ponovno potrebuje čas, da projekti postanejo opazni, kljub temu, da v vmesnem času tečejo nove aktivnosti, dogovori, izvedbe, saj jih je zaradi mirovanja potrebno zaganjati od začetka. Naročniki v primeru oblikovalcev se v vmesnem času usmerijo drugam in potrebno je poiskati nove, ipd.

(Obrazložitev: DOS, predsednik Jurij Dobrila; za DOS pripravile: Nataša Šušteršič Plotajs, Danijela Grgić, Mateja Panter)

V Asociaciji dodajamo, da je potrebno na tej točki enakopravno upoštevati tudi zaposlitev znotraj NVO, ne zgolj javnih zavodov (pri priznavanju pravice do plačila prispevkov starejših ustvarjalcev).

(20) Predlog ZDSLU glede razstavnin, ki so pereč problem na področju likovne umetnosti, kjer vlada slaba praksa z neizplačevanjem razstavnin avtorjem ali z izplačevanjem minimalnih razstavnin, je, naj ministrstvo plača razstavnino avtorju razstave direktno, ne pa, da financira razstavni prostor, ki potem odmeri minimalno razstavnino.

V Asociaciji dodajamo, da NVO po raziskavi NSK o samozaposlenih ostajajo redni plačnik samozaposlenih (za razliko od denimo javnih zavodov), zato je potrebno biti pri tej problematiki natančen kdo jih plačuje in kdo ne. Menimo torej, da je potrebno pogledati, kako bi lahko javni zavodi podobno kot NVO plačevali razstavnine avtorjem, kar je dejanski problem.

(21) Komisije naj ministrstvo sestavlja v sodelovanju s strokovnimi društvi in njihovo imenovanje naj bo transparentno. V primeru, da v komisiji ni strokovnjaka za določeno področje, lahko komisija v zvezi s posameznim samozaposlenim pridobi mnenje zunanjega strokovnjaka (primer: v komisiji deluje grafik, komisija pa presoja delo kiparja).

(22) Ministrstvo naj samozaposlenim omogoči, da se pred izdajo odločbe na mnenje komisije lahko pritožijo, oz. naj se to zapiše v dokument, ki ga samozaposleni prejmejo po pošti.

(23) Status samozaposlenega v kulturi je v trenutni ureditvi preveč statičen in ne omogoča razvoja samozaposlenih. Hkrati predstavlja status v trenutni ureditvi zmes različnih kriterijev, ki samozaposlenega mnogokrat postavlja v položaj, v katerem je prisiljen biti obenem vrhunski umetnik in "socialni primer".